

05.06.2018

SÄRSKILD GRANSKNING AV KONKURSGÄLDENÄRENS VERKSAMHET

1

MÅLSÄTTNINGAR FÖR DEN SÄRSKILDA GRANSKNINGEN

Avsikten med en särskild granskning av en konkursgäldenär är att före en konkurs klarlägga gäldenärens verksamhet i syfte att säkerställa borgenärernas intressen. Granskningen visar om gäldenären eller en representant för gäldenären har gjort sig skyldig till ett olämpligt förfarande mot borgenärerna samt om det är möjligt att få egendom tillbaka till boet eller överhuvudtaget få tillgångar till boet. Utgående från granskningsberättelsen ska boförvaltaren och borgenärerna försöka bedöma om återvinning är möjlig, om gäldenärsbrott eller bokföringsbrott eventuellt har begåtts samt om bestämmelserna om utdelning och likvidation i lagen om aktiebolag (624/2006) har iakttagits. En särskild granskning tjänar alltså delvis samma syfte som den gäldenärsutredning som boförvaltaren gör. Den särskilda granskningen genomförs i ett senare skede, vilket innebär att den fördjupar informationen om gäldenärens verksamhet.

Avsikten med den särskilda granskningen är i första hand att ge information som underlag för boförvaltarens och borgenärernas beslut. Den särskilda granskningen är ofta också till stöd för förundersökningsmyndighetens arbete då det gäller att reda ut vilka rättshandlingar som varit till förfång för borgenärerna, återföra brottsvinningen och ansöka om kvarstad i syfte att säkerställa att borgenärerna får sina betalningar. Konkursförvaltningen beslutar vilka omständigheter som ska redas ut närmare eller vilka åtgärder som iakttagelserna från granskningen och de slutsatser som kan dras av dessa ger anledning till. Utifrån granskningsresultaten finns det bättre möjligheter att bedöma förutsättningarna för att fortsätta konkursförfarandet, och borgenärerna kan överväga att bära kostnadsansvaret i konkursbon som har obetydliga tillgångar.

2

BESTÄMMELSERNA OM SÄRSKILD GRANSKNING

Borgenärerna kan besluta om särskild granskning av gäldenärens räkenskaper och verksamhet, om gäldenärens bokföring eller andra omständigheter ger anledning till detta (9 kap. 4 § i konkurslagen).

Det finns ingen särskild lagstiftning om vad en särskild granskning av konkursgäldenärens verksamhet innefattar, men det finns praxis om detta. I tillsynen över revisorerna finns avgöranden om vad som betraktas som god revisionsred vid särskild granskning

(https://www.prh.fi/sv/revisionsnamnden/revisionsnamndens_beslut_2017.html) De särskilda granskningarna är sådan annan revisorsverksamhet som avses i revisionslagen (1141/2015). På detta arbete tillämpas bland annat revisionslagens bestämmelser om god revisionsred samt revisors tystnadsplikt.

3

KRAV SOM GRANSKAREN SKA UPPFYLLA

Den som utför granskningen ska på ett sätt som svarar mot uppdragets art och omfattning vara tillräckligt förtrogen med bland annat lagen om aktieföretag och annan lagstiftning om sammanslutningar, konkurs-, återvinnings- och skadeståndsrätt samt straffrätt, åtminstone till den del det är fråga om ekonomiska brott. Delegationen för konkursärenden rekommenderar att godkända revisorer och revisionsammanslutningar som avses i revisionslagen (1141/2015) anlitas för granskningarna.

Innan boförvaltaren ger ett granskningsuppdrag, ska hen förvissa sig om att revisorn och den revisionsammanslutning som denna företräder är ojävig samt oberoende av gäldenären och gäldenärens närstående samt borgenärerna. Den revisor som gäldenären har anlitat under den tid som rörelsen bedrevs kan inte utses till särskild granskare. Ett sedvanligt revisionsförhållande till en sammanslutning som är borgenär i konkursboet medför inte jäv.

Granskaren ska ta kontakt med boförvaltaren för en ny utvärdering av sin ställning, om det under granskningens gång framkommer omständigheter som kan äventyra granskarens opartiskhet och oberoende.

4

BEDÖMNING AV GRANSKNINGSBEHOVET

Boförvaltaren ska se till att gäldenärens verksamhet före konkursen utreds i tillräcklig omfattning. Ibland räcker det att boförvaltaren själv gör en utredning. I regel finns det dock skäl att utföra en särskild granskning, om det är fråga om större konkursbon. I mindre konkursbon är en särskild granskning nödvändig, om boförvaltaren inte med en skälig arbetsmängd själv kan reda ut de oklara omständigheterna.

En särskild granskning behöver inte utföras när en sådan är uppenbart överflödigt eller inte är ändamålsenlig till exempel på grund av att bokföring saknas. Vid en bedömning av huruvida en granskning ska utföras kan även en redan utförd eller anhängig skattegranskning beaktas.

Granskningen behöver inte heller göras om boet inte har medel för att låta utföra denna. Om det i ett medellöst bo finns skäl att misstänka brott eller en betydande återvinnings-, skadestånds- eller annan

ansvarsgrund, ska boförvaltaren underrätta borgenärerna eller konkursombudsmannen, vilka kan vidta behövliga åtgärder. Anmälan till konkursombudsmannens byrå ska göras så snart som möjligt efter att grunden uppstått, till exempel vid den gäldenärsutredning om vilken föreskrivs i 9 kap. 2 § i konkurslagen eller senast när boförvaltaren framställer att konkursen ska förfalla.

Den särskilda granskningen kan förutsätta att gäldenärens bokföring slutförs. Bestämmelsen om att gäldenärens bokföring ska slutföras finns i 9 kap. 3 § i konkurslagen. Skyldigheten att slutföra gäldenärens bokföring behandlas också i delegationens rekommendation nr 10.

5 BESLUT OM SÄRSKILD GRANSKNING

Borgenärerna beslutar om särskild granskning av gäldenärens räkenskaper och verksamhet. Det finns skäl att vid det första borgenärssammanträdet behandla frågan om huruvida en särskild granskning ska utföras. Borgenärerna kan besluta att låta utföra granskningen med konkursboets medel. När beslut att utföra granskningen fattas, kan borgenärssammanträdet också bestämma vem som ska utföra den. Av synnerliga skäl, till exempel tidsbrist, kan boförvaltaren efter att ha hört de största borgenärerna låta utföra en särskild granskning även utan borgenärssammanträdet beslut. En enskild borgenär kan på egen bekostnad låta utföra en särskild granskning, om konkursboet inte gör det. I detta fall ska boförvaltaren se till att granskningen kan utföras på tillbörligt sätt.

Konkursombudsmannen kan alltid låta utföra särskilda granskningar (L om övervakning av förvaltningen av konkursbon 109/1995, 5 § och 8 §). Dessa granskningar utförs i allmänhet i konkursbon som förfaller eller i konkursbon som hotas av att förfalla.

En särskild granskning kan utföras även när en konkurs fortsätter som offentlig utredning.

6 SÄRSKILD GRANSKNING DÅ DET GÄELLER MISSTANKE OM BETYDANDE KONKURSBROTT

Den särskilda granskning som ett konkursbo låtit utföra kan utvidgas eller fokuseras på en utredning av huruvida gäldenären kan ha gjort sig skyldig till brott mot borgenärerna, till bokföringsbrott eller till något annat sådant brott i näringsverksamheten som kan ha en betydelse som är större än ringa med hänsyn till borgenärernas rätt till betalning eller till boutredningen, om boförvaltaren börjar misstänka detta i samband med övertagandet och utredningen av ett konkursbo.

Innan den särskilda granskningen inleds ska boförvaltaren diskutera det misstänkta brottet med chefen för den regionala enheten för ekonomisk brottslighet, om en brottsmisstanke väcks hos boförvaltaren

innan den särskilda granskningen genomförs och värdet av skadan som den misstänkta orsakat borgenärerna är avsevärt eller om egendomen som ska beslagtas är av en sådan karaktär att dess omvandling i pengar eller beslagtagandet av denna kan genomföras i rask takt. En skada vars värde överskrider 100 000 euro ska åtminstone betraktas som en avsevärd skada för borgenärerna. I allmänhet är det fråga om ett brott som har begåtts i näringsverksamheten och som har gett betydlig ekonomisk vinning.¹

På basis av en diskussion med chefen för enheten för ekonomisk brottslighet ordnar polisen efter behov ett samarbetsmöte med deltagare från polisen, en kriminalinspektör, boförvaltaren och den som utför den särskilda granskningen samt eventuellt också en åklagare. Syftet med samarbetsmötet är att diskutera hur den särskilda granskningen ska fokuseras på omständigheter som är väsentliga med tanke på utredningen av det straffrättsliga ansvaret och rättshandlingarna som orsakat skada för borgenärerna. Syftet med proceduren är att den av boet beställda granskningen genomförs så att den också är till nytta för förundersökningsmyndigheten och på detta sätt effektiviserar framskridandet av hela straffprocessen och återindrivningen av värdet av skadan som orsakats borgenärerna från dem som gjort sig skyldiga till brottet. Protokollet över polisens samarbetsmöte är samtidigt också en brottsanmälan, och boförvaltaren behöver inte för polisen sammanställa en separat anmälan om detta.

Polisen kan enligt undersökningsledarens beslut för den som utför den särskilda granskningen inhämta och till denna överlåta extra material som granskaren kan behöva i ärendet. Granskaren ska i granskningen i tillämpliga delar iaktta den procedur för genomförande av en brottsgrundad granskning som omfattats av polisen så att en separat brottsundersökning inte behöver genomföras i förundersökningen. Tillsammans med utsokningsmyndigheten kan man börja spåra brottsvinningen omedelbart efter samarbetsmötet.

7

UPPDRAGET GÄLLANDE SÄRSKILD GRANSKNING

Uppdraget bestämmer granskningens syfte. Det finns skäl att ge uppdraget gällande särskild granskning i skriftlig form. I samband med uppdragsgivningen behövs avtal om bland annat debiteringsgrunderna för den särskilda granskningen, tidsplanen, hörande av gäldenären och till vem granskaren ska sända sin berättelse. Debiteringen kan vara en timdebitering eller ett förhandsavtalat totalpris. Vid tillämpning av timdebitering finns det i allmänhet skäl för boförvaltaren att begära en uppskattning av de totala kostnaderna.

¹ I enlighet med punkt 4.2 i åtgärdsprogrammet för bekämpning av grå ekonomi och ekonomisk brottslighet tillsattes en arbetsgrupp för att skapa en procedur för särskilda granskningar i en konkurs. Syftet med proceduren var att genom en praktisk tillämpning av denna säkerställa att det straffrättsliga ansvaret fokuseras genom avgränsning av förundersökningen, förkorta förundersökningen och hela straffprocessen samt från dem som gjort sig skyldiga till brottet återindriva den eventuella brottsvinningen på ett mer omfattande och effektivt sätt än tidigare. Arbetsgruppen bestod av representanter för förundersökningsmyndigheterna, Riksåklagarämbetet, Skatteförvaltningen och konkursombudsmannens byrå.

Uppdraget kan gälla till exempel endast vissa återvinningsgrunder eller vara mera omfattande. I det senare fallet granskas alla de omständigheter som vanligtvis utreds vid en särskild granskning. I samband med granskningen är det ändamålsenligt att komma överens om den period i gäldenärens verksamhet som ska granskas. För att ta reda på om återvinningsgrunder existerar är det i allmänhet tillräckligt att granska affärstransaktionerna som gjorts två år före det utsatta datumet. En utredning av affärsöverlåtelse, rättshandlingar mellan närstående personer eller brott kräver ofta att granskningen utvidgas att gälla en längre period än två år.

Det material som överläts av konkursboet till granskaren är ofta bristfälligt. Boförvaltaren ser till att material och uppgifter, även sekretessbelagda, som är nödvändiga för granskningen ställs till förfogande för granskaren. Boförvaltaren ska uppmana granskaren att självmant komplettera materialet med förfrågningar som riktas till utomstående, om det är nödvändigt för att reda ut omständigheterna. Boförvaltaren ska också se till att den särskilda granskningen genomförs så att eventuella återvinningsåtal kan anhängiggöras inom tidsfristen på ett år räknat från den dag då konkursen började, i synnerhet när syftet med granskningen är att reda ut eventuella återvinningsgrunder.

I bilagan till rekommendationen finns en modell för avtal om en särskild granskning.

8

OFFENTLIGHETEN AV EN SÄRSKILD GRANSKNING

Boförvaltaren, borgenärerna och gäldenären har rätt att få tillgång till berättelsen från den särskilda granskningen oavsett vem som har låtit utföra den. I det fall att berättelsen innehåller omständigheter med stöd av vilka det i fortsättningen är möjligt att framställa anspråk mot gäldenären, borgenären eller någon utomstående, kan boförvaltaren skjuta upp tidpunkten när berättelsen eller en del av den lämnas ut, om detta är nödvändigt av vägande skäl som gäller boutredningen eller förberedelserna för en rättegång eller annars är nödvändigt för tryggnad av boets rättigheter. Tidpunkten när berättelsen från granskningen eller en del av den lämnas ut till gäldenären eller en borgenär kan skjutas upp, om det finns en uppenbar risk för att dessa börjar förskingra sin egendom med anledning av omständigheter som framgår av berättelsen.

Boförvaltaren får inte utan särskild grund lämna ut berättelsen eller uppgifter ur den till en utomstående person. Boförvaltaren kan också besluta att lämna ut berättelsen eller en del av den till någon annan part, till exempel boförvaltaren i ett systerbolag eller ett bolag inom samma koncern, om det finns en grundad anledning att göra detta. I detta fall ska man se till att gäldenärens eller tredje parter företagshemligheter eller en privatpersons känsliga uppgifter hålls hemliga, om det inte finns någon grund att röja dem.

En boförvaltare, en borgenär eller en medlem av borgenärsdelegationen eller en anställd hos dessa eller ett biträde eller en sakkunnig som anlitas av dessa får inte för en utomstående röja eller för enskild vinning utnyttja vad hen i samband med förfarandet har fått veta om gäldenärens ekonomiska ställning, hälsotillstånd eller andra personliga omständigheter eller gäldenärens eller konkursboets affärs- eller yrkeshemligheter, om inte den i vars intresse tystnadsplikten har föreskrivits ger sitt samtycke till att uppgifterna röjs eller något annat föreskrivs i lag. Tystnadsplikten hindrar inte konkursförvaltningen att använda sig av uppgifterna till den del detta är nödvändigt för förvaltningen och utredningen av boet eller för realisering av egendomen (14 kap. 13 § 1 mom. i konkurslagen).

9

RAPPORTERINGEN OM EN SÄRSKILD GRANSKNING

Innehållet i en berättelse från en särskild granskning bestäms utgående från uppdraget och god revisionssed. Enligt god revisionssed åligger slutliga bedömningar och ovillkorliga slutsatser i allmänhet inte en granskare. Granskaren ska dock inte nöja sig med att bara räkna upp fakta. Hen ska lägga fram en slutsats som enligt hens uppfattning är den bästa samt en sammanfattning i ärendet. Om det till exempel på grund av bristfälliga eller motstridiga uppgifter är omöjligt att dra några slutsatser, ska även detta motiveras. I valet av rapporteringssätt ska målet vara att ge läsaren en så klar bild som möjligt av granskarens iakttagelser och de slutsatser som hen har dragit utgående från dessa.

Med tanke på gäldenärens rättsskydd och för undvikande av missförstånd ska gäldenärens ställningstagande till berättelsen över den särskilda granskningen samt andra utredningar och handlingar av samma art begäras innan den slutliga handlingen färdigställs eller ett genmäle getts på denna. Genom att höra gäldenären kan man få en vidare förklaring på oklara omständigheter och rätta till eventuella missförstånd samt korrigera fel i berättelsen. Av de orsaker som tas upp ovan i stycke 8 kan dessa åtgärder för att höra gäldenären eller begära ett ställningstagande av gäldenären dock skjutas upp.

När granskaren sänder den preliminära berättelsen, ska hen begära boförvaltarens samtycke till att höra gäldenären. I samband med att ett utkast till granskningsberättelse sänds till gäldenären är det ofta ändamålsenligt att boförvaltaren skriftligen ställer frågor om de avsnitt i berättelsen som boet önskar att gäldenären särskilt ska ta ställning till i sitt genmäle.

I bilagan till rekommendationen finns en modell på uppbyggnaden av en särskild granskning. Beroende på innehållet i uppdraget kan denna användas i tillämpliga delar.

Helsingfors den 5 juni 2018

Sami Uoti
ordförande

Simo Viljamaa
sekreterare

BILAGOR	1	Modell för avtal om särskild granskning
	2	Modell på uppbyggnaden av en särskild granskning